Фота Анатоля КІПЕШЧУКА

АЗЕЛЯНІЦЬ ГАРАДЫ І АДНАВІЦЬ ЗЕМЛІ

— Ад жыхароў краіны паступае шмат нараканняў на работнікаў сістэмы азелянення: няправільна абрэзалі дрэва, ссеклі здаровае, паменшылася колькасць хмызнякоў і інш. Як Мінпрыроды і яго падраздзяленні сочаць за сітуацыяй у гэтай сферы?

— Толькі за першы квартал 2018 года тэрытарыяльныя органы Мінпрыроды выявілі больш за 40 фактаў незаконнага выдалення, пашкоджання аб'ектаў расліннага свету ў населеных пунктах, вінаватыя асобы прыцягнуты да адказнасці. Часта выяўляць такія парушэнні дапамагаюць неабыякавыя грамадзяне.

Парадак выдалення аб'ектаў расліннага свету дэтальна рэгламентаваны заканадаўствам — у якіх выпадках дазваляецца іх выдаляць, на падставе якіх дакументаў і як гэтыя дакументы афармляць. У адносінах да абрэзкі дрэў, хмызнякоў правілы вызначае Мінжылкамгас. І, зразумела, вельмі важную ролю іграе падбор кадраў у сферы азелянення — гэта павінны быць сапраўды прафесіяналы сваёй справы, тады і парушэнняў будзе менш.

Дэпутаты Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу з удзелам Мінпрыроды і іншых зацікаўленых цяпер праводзяць работу па ўнясенні змяненняў і дапаўненняў у Закон «Аб раслінным свеце», якія ў тым ліку будуць накіраваны на ўдасканаленне парадку выдалення аб'ектаў расліннага свету, ажыццяўлення кампенсацыйных мерапрыемстваў. Адна з задач — узмацніць адказнасць заказчыкаў будаўніцтва за выкананне кампенсацыйных пасадак у тых выпадках, калі падрыхтоўчыя работы з выдаленнем выкананы, але з нейкіх прычын будаўніцтва, а разам з ім і правядзенне кампенсацыйных пасадак, зацягваецца ці зусім не завяршаецца.

— Паводле разлікаў ААН, у наступныя 15 гадоў насельніцтва гарадоў у свеце значна вырасце, што ўзмоцніць іх і цяпер складанае экалагічнае становішча. Як рэалізацыя праектаў «Зялёныя гарады» і «Сімбія Сіці» дапамагае вырашыць існуючыя праблемы?

— Міністэрства падтрымлівае праекты, якія спрыяюць камфорту і чысціні гарадскога асяроддзя. Для Беларусі гэта вельмі актуальна, бо ў нас узровень урбанізацыі складае 78 %, у той час як агульнасусветны — 55 %.

Такія праекты развіваюцца там, дзе жывуць неабыякавыя людзі і кіраўнікі мясцовай улады займаюць актыўную грамадзянскую пазіцыю. Напрыклад, адзін з самых буйных праектаў у краіне па развіцці «зялёнай» эканомікі — «Сімбія Сіці» ў Брэсце. Удзел у праекце прадугледжвае рэканструкцыю ачышчальных збудаванняў і вадацёкаў — гэтага горад чакаў некалькі гадоў. Частка элементаў праекта будзе ажыццёўлена ў 2019 годзе, калі Брэст адзначыць сваё 1000-годдзе.

Таксама ў рамках «Сімбія Сіці» спецыялісты Мінпрыроды ствараюць зялёную карту Брэста, на якой пазначаюць праблемныя пункты горада. Калі зусім проста тлумачыць, то сутнасць гэтай часткі праекта ў тым, каб не перасякаліся вялікія патокі людзей падчас выкідаў шкодных рэчываў у прамысловых зонах.

Мы зацікаўлены ў рэалізацыі такіх праектаў, але трэба разумець, што, напрыклад, вельмі цікавы досвед Швецыі немагчыма цалкам скапіраваць у Беларусі. Гэта і не трэба. Стасункі з замежнымі спецыялістамі павінны даць штуршок, каб мы стварылі свае тэхналогіі, адаптаваныя пад нашы ўмовы. Усё гэта патрабуе грошай, і я лічу, што мы недастаткова прыцягваем сродкі інавацыйных, інвестыцыйных фондаў. Таксама трэба рацыянальна і з улікам нашых першачарговых патрэб выкарыстоўваць міжнародную фінансавую дапамогу.

Думаю, трэба смялей удзельнічаць у пілотных праектах. Безумоўна, неабходна вучыцца ў замежнікаў, але і свой досвед варта актыўна прапагандаваць сярод калег. Калі да нас прыязджаюць замежныя дэлегацыі, то па выніках візітаў кажуць, што ў нас таксама ўжо ёсць чаму вучыцца.

— У сельскай мясцовасці адна са значных экалагічных праблем — забруджванне глеб і водаў сцёкамі жывёлагадоўчых комплексаў. Як яна вырашаецца?

— Жывёлагадоўля — традыцыйна адна з найважнейшых галін сельскагаспадарчай вытворчасці Беларусі, і яе інтэнсіфікацыя для эканомікі краіны — жыццёвая неабходнасць. Таму і ўвага да яе з пазіцый аховы прыроды павінна быць пільнай.

Для вырашэння праблемы забруджвання навакольля ў зоне ўздзеяння жывёлагадоўчых комплексаў варта ўстанавіць пэўныя экалагічныя абмежаванні пры вядзенні жывёлагадоўлі, праводзіць даследаванні адносна мэтазгоднай колькасці жывёлы на адзінку сельскагаспадарчай плошчы, а таксама сачыць за выкананнем экалагічных патрабаванняў да тэхналогій.

Неабходны індывідуальны падыход і да выкарыстання розных відаў арганічных адходаў, транспарціроўкі і ўнясення гною ў глебу. З мэтай зніжэння ўздзеяння аб'ектаў жывёлагадоўлі на навакольнае асяроддзе сёння сельскагаспадарчыя прадпрыемствы прымяняюць тэхналогіі падрыхтоўкі гною да выкарыстання ў якасці арганічнага ўгнаення, раздзяляюць яго на фракцыі ці кампастуюць, праводзяць анаэробную апрацоўку.

Нягледзячы на тое, што ўкараненне біягазавых комплексаў па перапрацоўцы гною і атрыманні гаручага газу патрабуе значных інвестыцый, гэтыя мерапрыемствы дазволяць эфектыўна перапрацоўваць адходы на жывёлагадоўчых фермах, знізіць экалагічную нагрузку на навакольле, скараціць закупку прыроднага газу, атрымліваць якасныя сельскагаспадарчыя ўгнаенні. Цяпер на базе сельгаспрадпрыемстваў краіны эксплуатуюцца 9 такіх комплексаў.

Але забруджванне — не адзіная праблема, ад якой пакутуюць беларускія землі і глебы. Гэта таксама і дэградацыя ў розных яе формах (водная і ветравая эрозія, мінералізацыя асушаных тарфянікаў, парушэнне зямель пры распрацоўцы радовішчаў карысных выкапняў, правядзенне будаўнічых работ і г. д.). На вырашэнне гэтых пытанняў скіраваны Нацыянальны план дзеянняў па прадухіленні дэградацыі зямель (уключаючы глебы) на 2016—2020 гады, каардынатарам якога выступае Мінпрыроды.

Сярод задач, пастаўленых на 2018 год, — рэкультывацыя 114 унутрыгаспадарчых кар'ераў; унясенне арганічных угнаенняў агульным аб'ёмам больш за 50 млн т для падтрымання ўрадлівасці глеб сельскагаспадарчых зямель; рэканструкцыя і аднаўленне ўчасткаў меліярацыйных сістэм на плошчы звыш 34 тыс. га; перавод участкаў зямель, схільных да дэградацыі, у катэгорыю зямель лясного фонду з ажыццяўленнем лесаразвядзення; экалагічная рэабілітацыя ўчасткаў выпрацаваных плошчаў тарфяных радовішчаў, парушаных балот; працяг работы па ўкараненні тэхналогій мінімальнай апрацоўкі глебы, тэхналогій дакладнага земляробства і іншыя мерапрыемствы.

У КАНТАКЦЕ З ГРАМАДСКАСЦЮ

— Ужо шмат гадоў Мінпрыроды працуе ў галіне экалагічнай адукацыі. Ці змяняюцца адносіны ў грамадстве да пытанняў аховы навакольнага асяроддзя і рацыянальнага выкарыстання прыродных рэсурсаў?

— У нас назапашаны немалы вопыт у сферы экаадукацыі, пачынаючы з дзіцячага ўзросту. Выхоўваць адказныя адносіны падрастаючага пакалення да прыроды, фарміраваць у яго экалагічна дружалюбныя паводзіны дапамагаюць створаныя ў краіне «Зялёныя школы».

Мы максімальна выкарыстоўваем пляцоўку міжнароднага супрацоўніцтва з мэтай прыцягнення ў краіну рэсурсаў, накіраваных на забеспячэнне ўстойлівага развіцця, укараненне прынцыпаў «зялёнай» эканомікі, экалагічнай асветы.

Сёння відавочныя станоўчыя змены: у грамадстве адносіны да экалогіі становяцца больш свядомыя, людзі разумеюць важнасць рацыянальнага выкарыстання прыродных рэсурсаў. Прыемна, што насельніцтва актыўна ўдзельнічае ў навядзенні парадку на зямлі, адгукаецца на акцыі «Уладкуем малую радзіму», «Моладзь за чысціню гарадоў і сёлаў», «Зробім!», «Тыдзень лесу», «Дзень без аўтамабіля» і інш.

Ва ўсіх рэгіёнах краіны дзейнічаюць грамадскія эколагі, а пры Мінпрыроды з 2001 года працуе грамадскі каардынацыйны савет, у склад якога ўваходзяць прадстаўнікі больш чым 23 грамадскіх арганізацый і аб'яднанняў. Яго работа забяспечвае ўзаемадзеянне структурных падраздзяленняў Мінпрыроды з экаграмадскасцю, а таксама дазваляе выпрацаваць узгодненыя рашэнні па пытаннях прыродакарыстання, экалагічнай адукацыі, выхавання і асветы.

— Андрэй Паўлавіч, вашы пажаданні беларускім грамадзянам да Сусветнага дня навакольнага асяроддзя.

— Усіх людзей хачу заклікаць удумацца ў гэтыя словы — навакольнае асяроддзе. Гэта ж не толькі прырода, але і дом, вуліца, суседзі. Няхай кожны з нас прыкладзе хоць бы невялікае намаганне для таго, каб навакольле было прыгожым і камфортным. Давайце ўсе разам клапаціцца пра наш агульны здабытак — беларускую прыроду. А калегам хачу падзякаваць за працу і пажадаць яшчэ шмат чаго зрабіць на карысць нашай зямлі і людзей.

Вераніка КОЛАСАВА,
Аксана ЯНОЎСКАЯ.

Інвазіўная напасць

Чым небяспечныя іншаземныя расліны і жывёлы для Беларусі

Ракі з Амерыкі ці медузы з Кітая — штогод у Беларусь «пранікае» ўсё больш экзатычных і нетыповых для нашай мясцовасці жывёл і раслін. Такое нашэсце «чужынцаў» нясе за сабой шмат праблем. І не толькі экалагічных, але і эканамічных. Адкуль да нас трапляюць новыя віды, якую шкоду яны наносяць і як з імі змагаюцца — расказаў загадчык лабараторыі гідрабіялогіі НПЦ па біярэсурсах НАН Беларусі, кіраўнік міжведамаснага цэнтра па інвазіўных відах Віталь СЯМЕНЧАНКА.

Па словах спецыяліста, у кожнага з чужародных відаў свой шлях міграцыі, але асноўных усё ж тры. Па-першае, Беларусь — транзітная краіна, што ў разы павялічвае шанцы займець нечаканага госця на сваёй тэрыторыі. Пры тым завезці «чужынца» могуць і не наўмысна, а, напрыклад, з глебай іншай расліны. Так адбылося калісьці з журавінамі, калі хацелі пасадзіць адну культуру, а ў прыдачу атрымалі яшчэ дзесяць інвазіўных. Па-другое, шмат новых раслін і жывёл знаходзяць іншыя месцы жыхарства з-за змены клімату. Ужо не сакрэт, што ў нас з'явілася новая агракліматычная зона, якая характарызуецца больш цёплым летнім і зімнім перыядамі. Патрэцяе, некаторыя іншаземцы трапляюць у дзікую прыроду па віне звычайных людзей, якія любяць вырошчваць незвычайныя расліны альбо гадаваць экзатычных жывёл.

— Трэба сказаць, што ёсць расліны і жывёлы чужародныя, а ёсць інвазіўныя. Пакуль новы від не наносіць ніякай экалагічнай, эканамічнай альбо сацыяльнай шкоды, ён лічацца чужародным. Як толькі што-небудзь з гэтага спіса праяўляецца, яго ўжо адносяць да інвазіўных, — падкрэсліў Віталь Сяменчанка.

Сёння ў многіх краінах Еўропы і рэгіёнах Расіі існуюць так званыя чорныя спісы жывёл і раслін, а два гады таму і ў Беларусі з'явілася свая «Чорная кніга». Па словах спецыяліста, туды ўключана каля 300 відаў раслін, 6 відаў водных беспазваночных, 21 від насякомых, 1 — рэптылій, 9 відаў рыб і 2 — млекакормячых. Самыя вядомыя з іх — баршчэўнік Сасноўскага, сумнік канадскі, амерыканская норка і інш.

— Калі іншаземцы трапляюць на новую тэрыторыю, яны выцясняюць абарыгенныя віды, а некаторыя з іх пераносяць розныя хваробы, — адзначыў Віталь Сяменчанка. — Так, напрыклад, амерыканскі паласаты рак, які пераносіць рачыную чуму, амаль загубіў нашага беларускага рака ў Нёмане. Зараз ён ужо трапіў у Днепра-Бугскі канал, а потым «заваюе» і Прыпяць.

Каб стрымаць нашэсце «чужынцаў», спецыялісты праводзяць шэраг мерапрыемстваў па барацьбе з інвазіўнымі відамі, а вучоныя ўжо распрацавалі праект, які дапаможа спрагназаваць, адкуль і калі новыя віды могуць да нас трапіць.

Дарэчы, эксперт падкрэсліў, што ў Беларусі пакуль не існуе ўліку эканамічнага ўрону, які нясе наша краіна ад інвазіўных відаў. У той момант, як ЗША, напрыклад, штогод страчваюць каля 140 млрд долараў. Аднак вучоныя вырашылі падлічыць страты ад амерыканскага рака ў басейне ракі Нёман пры ўмове, што ён загубіць 5 % нашага рака. І лічба атрымалася немаленькая — 20 тыс. долараў у год. І гэта толькі адзін інвазіўны від.

Кацярына ЦІТОВА.